

WONEN EN WERKEN IN NIEUWERSLUIJ

In gesprek met Pieter Doornenbal

Op 15 maart 2006 trokken twee leden van de interview-werkgroep naar het adres Zandpad 13a te Nieuwersluis om te praten met Piet Doornenbal over zijn leven en werken in Nieuwersluis en omgeving. Het interview leverde vele interessante wetenswaardigheden op over Nieuwersluis in de tweede helft van de twintigste eeuw.

Vertel eens iets over jezelf.

Mijn naam is Piet Doornenbal, geboren 17 april 1931 op de boerderij Zandpad 22 te Nieuwersluis. Mijn grootouders woonden al op deze boerderij, dus ik kom uit een boerenfamilie. Mijn vader was Evert-Jan Doornenbal (1899-1985); mijn moeder heette Elisabeth Randerad (1899-1987). Hun gezin bestond uit vier kinderen: Piet, Thijs, Aart en onze zus Marrie. Ik ben dus de oudste van de kinderen.

Welke schoolopleiding heb je gevolgd en waar ben je op school geweest?

Wij gingen in Breukelen naar de lagere school, een half uur lopen, op klompen! Ik heb een mooie jeugd gehad, thuis was het altijd gezellig. Voor vrienden en vriendinnen is

een boerderij erg aantrekkelijk en bij mijn moeder kon alles. Vader was strenger en werd boos als we door slootje springen met natte voeten thuiskwamen. Mijn vader zag niets in mij als zijn opvolger. Hij zei wel eens: "jij wordt nooit boer, want je zit altijd in de schuur te knutselen".

In de jaren 1945 tot 1947 ging ik naar de ambachtsschool in Utrecht. Autobussen reden er in die tijd niet, wel een enkele trein. Op een fiets met massieve banden en voorzien van een carbidlantaarn reed ik naar Ellis Hoogendoorn, die bij het station Nieuwersluis woonde, ongeveer 3 kilometer van onze boerderij verwijderd. Op onregelmatige tijden kwamen er treinen, meestal een locomotief met personenwagons en goederenwagons.

Tijdens het wachten op het station raapten wij stenen op, die tussen de rails lagen, en onderweg naar Utrecht gooiden we die naar buiten (kwajongensstreken). In Utrecht moest ik dan nog een half uur naar school lopen. Daar leerde ik metaalbewerken met vakken als plaatwerken, smeden, lassen, machinebankwerken, maar ook theoretische vakken als algebra en meetkunde.

Wat was je eerste baan?

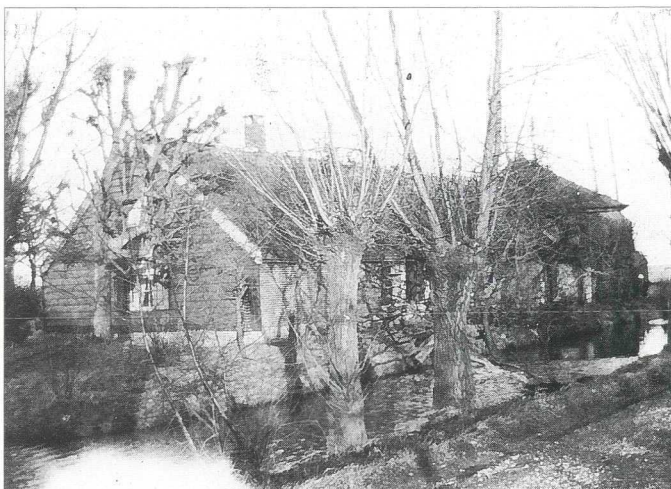
Vrijdags na mijn laatste schooldag zei vader: "Ik heb al een baas voor je. Maandag begin je bij Bertus de Rooij, de smid in Nieuwersluis." Mijn eerste salaris bedroeg 2,50 gulden per week. Ik was toen 16 jaar. Mijn werk bestond uit assistentie in de werkplaats, bijvoorbeeld het leggen van banden om houten wielen. Dat ging zo: om het houten wiel werd een verhitte ijzeren band gelegd, waarna het wiel zo snel mogelijk moest worden afgekoeld, omdat het hout anders in brand zou vliegen. Als het fout ging, was De Rooij niet gemakkelijk. Het aantal werkzaamheden werd steeds verder uitgebreid. Zo moest ik met een geleende handkar van kolenboer Kortensbosch schoolkachels (ouderwetse Salaman-

Piet Doornenbal tijdens het interview op 15 maart 2006.

ders) ophalen in Loenen, ze vervolgens schoonmaken en repareren en tenslotte weer startklaar maken voor de wintermaanden. Ook herinner ik mij nog een opdracht van de gemeente, namelijk het schoonmaken van kokers in het uurwerk van de toren van de grote kerk in Loenen. Na een vliegenplaag zaten die kokers zo vol met dode insecten, dat ik twee dagen nodig had om de klus te klaren.

Verder heb ik voor De Rooij op diverse buitenplaatsen gewerkt, zoals op Rio Verde (= groene rivier), waar burgemeester W.I. Doude van Troostwijk woonde en verder op Rupelmonde (met de familie Van Holthe tot Echten), Sterreschans (met de familie L. Doude van Troostwijk), Over Holland (waar mevrouw Jesse woonde), 't Uiltje (van de familie Blijdenstein, bestaat nu niet meer), Vreedenhoff (met de familie Blankenberg) en Weerestein (waar mevrouw Degenkamp woonde). De werkzaamheden bestonden uit het schoonmaken van open haarden en kachels. Dat gebeurde met schuurpapier en staalwol. Een enkele keer moest ik daar wel eens hekwerken repareren en de smeedijzeren letters op die hekken bijwerken. In die tijd werkte ik samen met knecht Thijs Nielen, een echte hoefsmid. Hem hielp ik met

het beslaan van de paarden. Dat ging dan als volgt: je zette het paard goed vast onder het afdak naast de smederij, je haalde de versleten ijzers van de hoeven, dan ging je de hoeven bekappen (dat betekent de hoeven bijwerken), vervolgens nieuw-gesmede ijzers verwarmen en pasklaar maken en tenslotte de hoefnagels (een soort spijkers) door de ijzers in de hoeven slaan. Het werk werd afgerond door de hoeven af te raspen (te vijlen).

Het geboortehuis van Piet Doornenbal: de boerderij Zandpad 22 te Nieuwersluis. Foto circa 1930.

Moeder Elisabeth Doornenbal-Randeraad, Thijs, vader Evert-Jan Doornenbal en Piet. Foto circa 1935.

De familie Doornenbal met de arrenslede over het terrein bij Sterreschans. Op de boerderij van Sterreschans woon- den familieleden, namelijk het gezin Korver.

De Rooij was een echte smid. Hij stond dagen lang achter het vuur te smeden, maar lassen kon hij niet.

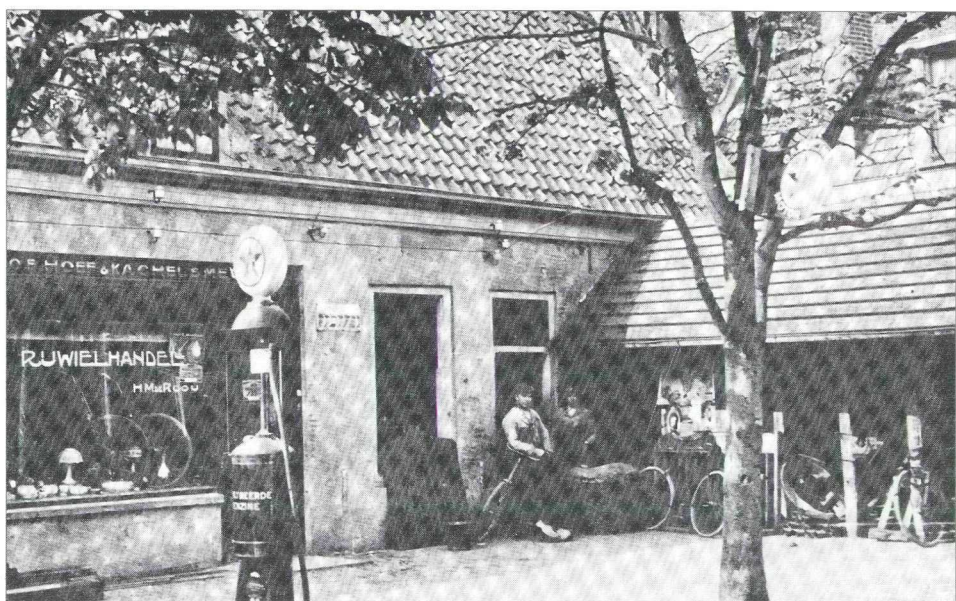
Op dat onderdeel van het werk kon ik hem aanvullen, want dat had ik op de ambachts- school wel geleerd. Als ik er over klaagde dat het buiten erg koud was, antwoordde hij

steevast: "het is pas koud als de boeren ijs schijten".

Militaire diensttijd

Slechts één jaar ben ik bij de Rooij in dienst geweest, omdat hij in 1948 om gezondheids- redenen ("open benen" door het vele staan

Hoef- en kachel- smederij H.M. de Rooij aan de Rijksstraatweg 15 te Nieuwersluis met rechts het afdak waaronder de paarden werden beslagen. Foto circa 1940.

De ouders van Piet Doornenbal met paard en tilbury in de Grutterstraat te Loenen voor het tabakswinkeltje van Gerardus Limburg. Foto circa 1930.

achter het aambeeld) met zijn werk moest stoppen. Hij verhuurde zijn bedrijf toen aan Gaasenbeek, die ergens uit het oosten van het land kwam. Bij de opvolger van De Rooij heb ik nog twee jaar gewerkt, tot het moment dat ik in militaire dienst moest. In die tijd bestond de dienstplicht nog, hetgeen betekende dat twee zonen uit een gezin verplicht waren voor één of anderhalf jaar onder de wapenen te komen. Intussen was ik 19 jaar oud. Ik moest opkomen bij de infanterie in Harderwijk, daarna werd ik overgeplaatst naar de Kromhoutkazerne in Utrecht en tenslotte diende ik nog enkele maanden bij de Lucht-doelartillerie in Gorkum. Ook in deze periode heb ik veel geleerd, onder andere heb ik er mijn diploma metaalbewerker gehaald. Mijn diensttijd was zeker geen verloren tijd.

Eigen bedrijf

Uit dienst gekomen werkte ik drie jaar bij de smederij van Gert Takke in Breukelen, die tevens onderhouds- en reparatiewerkzaamheden aan bruggen van Rijkswaterstaat verrichtte. Tijdens de kaasmarkt in Breukelen hebben we op één dag soms wel twaalf paarden moeten beslaan, terwijl de boeren in het café van Evert Schuurman aan de Markt zaten te wachten en te borrelen tot hun paard

gereed was. Na die periode heb ik nog drie jaar gewerkt bij smederij Prins in Abcoude, een vriend van Takke die toen in moeilijkheden zat. De afstand van huis naar Abcoude was gemakkelijk te overbruggen, omdat ik op dat moment over een motorfiets beschikte. Intussen had ik al vijf jaar verkering met Dina van der Heiden. Wij wilden graag trouwen, maar Prins kon geen huis voor mij vinden. Toen Gaasenbeek in 1958 de huur bij De Rooij opzegde, kon ik het bedrijf overnemen tegen een huurprijs van 25 gulden per maand. Van mijn ouders leende ik een startkapitaal van 13.600 gulden voor een nieuwe inventaris van het pand. Op 26 februari 1958 trouwden wij. We kregen twee dochters: Alice en Monique.

Negen jaar lang hebben wij dit bedrijf gerund, een drukke maar goede tijd. Wij profiteerden van de ontwikkelingen in de landbouw. Omstreeks 1955 begon de mechanisatie in het boerenbedrijf: er kwamen tractoren, melkwagen, melkmachines enz. De meeste boerenbedrijven in de omgeving van Nieuwersluis beschikten over 20 tot 40 koeien. Bij een dergelijke bedrijfsgrootte was het lonend een melkmachine aan te schaffen. Na de levering van zo'n machine werkte de vertegenwoordi-

ger van de fabrikant de boer een week lang in. Ons bedrijf zorgde voor het onderhoud en de nodige reparaties. Elk jaar in april op Koninginnedag gingen de koeien naar buiten met als gevolg dat de melkwagens en machines gebruiksklaar moesten zijn. De zaak ging goed, omdat we geen last hadden van concurrentie.

Het bedrijf groeide. Na de eerste negen jaar van mijn bedrijf heb ik een groter pand gekocht, namelijk het pand van kolenhandelaar Van de Laan, Rijkstraatweg 39 te Nieuwersluis met een werkplaats van 15 bij 10 meter. In de periode 1970 tot 1990 ging het, mede door overheidssubsidies, erg hard met de mechanisatie in de landbouw. Het waren topjaren: de boeren konden uitbreiden, omdat er goede prijzen voor hun producten betaald werden. Dankzij de mechanisatie konden ze meer produceren. Steeds meer werd gewerkt met landbouwmachines: tractoren met een vermogen van 10 tot 15 pk (= paardenkracht) met daarachter een maaibalk, schudmachine, harkmachine en opraapwagen. Voorlopers op dit gebied waren Jan en Wim Soede in Baambrugge en De Reuver in Loenen. In het begin moesten de boeren de werking van de machines nog leren. Dan liep ik dagen lang mee in hun land om hun te instrueren. Er bestond wel een Coöperatie in Maarsssen, maar door

onze vakkennis en service hadden wij een groot aantal vaste klanten in onze omgeving. Intussen heb ik mij verder moeten bekwamen door het behalen van diploma's: middenstandsdiploma en diploma's vakbekwaamheid op diverse gebieden, zoals smidsbedrijf, kachelsmidsbedrijf, waterleiding, tractoren en motoren enz.

Na 2000 liep alles terug. De boeren kregen minder subsidie en mochten maar een bepaalde hoeveelheid melk produceren. Ze kregen melkquota opgelegd. Gevolg was dat verschillende boeren hun bedrijven moesten beëindigen.

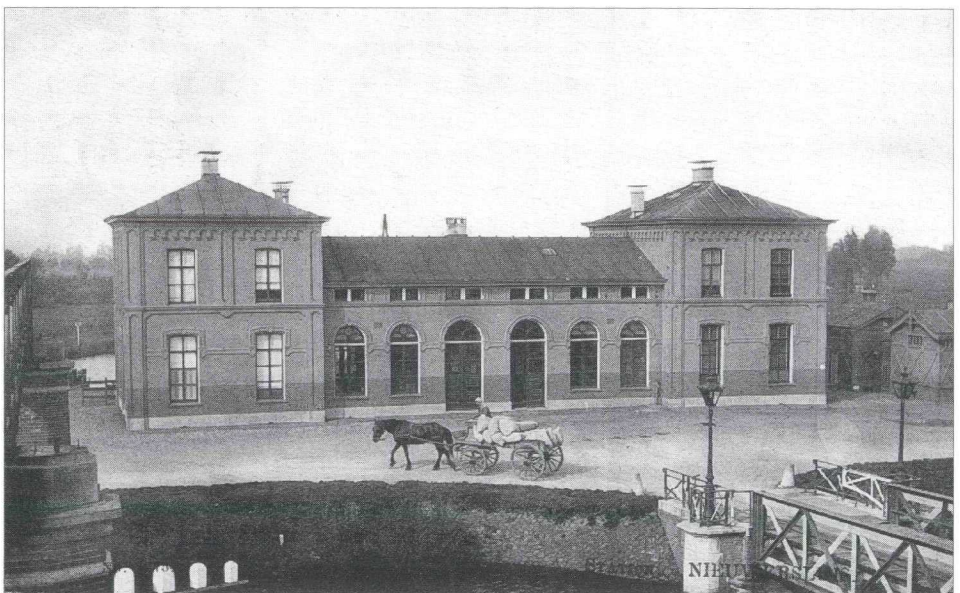
Als ik terugkijk ben ik heel tevreden. Ik heb hard moeten werken, maar met veel plezier heb ik een goede boterham verdiend.

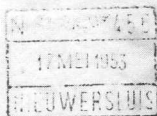
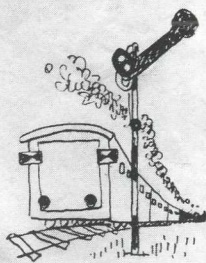
Bewaar je goede herinneringen aan het dorp Nieuwersluis?

Nieuwersluis was een gezellig dorp, waaraan ik goede herinneringen heb. In mijn jonge jaren waren er vrij veel middenstanders en bedrijven, maar die zijn nu allemaal verdwenen. Ik zal ze eens noemen:

- Fietsen en galanteriewinkel annex smederij van H.M. de Rooij.
- Postkantoor van het echtpaar Van der Vlist (tevens brievenbesteller).
- Bakker Westveen.
- Melkboer/kruidenier Henk van Asselt.

Station
Nieuwersluis-
Loenen, omstreeks
1900.
(Coll.: W. Mooij)

HERINNERING

UITGEREIKT AAN P. Doornenbal.

WONENDE TE Nieuwersluis.

ALS HERINNERING AAN DE DOOR HEM/HAAR MEEGEMAAKTE REIS MET DE LAATSTE PERSONENTREIN, WELKE OP 17 MEI 1953 TE 0.25 UUR VANAF HET STATION NIEUWERSLUIS—LOENEN VERTROK.

18 DEC. 1843

17 MEI 1953

Spoorkaart voor een rit met de laatste personentrein, die op 17 mei 1953 vanaf het station Nieuwersluis-Loenen vertrok.

- Tabakswaren/kruidenier Rheijnhoudt.
- Kolenboeren: Kortenbosch en Van der Laan.
- Schildersbedrijf Van Vulpen.
- Snoepwinkel/kruidenier Kaatje Boon (een ons zoute drop kostte 5 cent).
- Groenteboer Van Ziel
- Groothandel groente-en fruit Piet Verhoef.
- Aannemer Van Schaik.
- Metselaar Houtman
- Caféhouder Kerste.

Hoe zag Nieuwersluis er in de tweede helft van de twintigste eeuw uit?

Laten we in gedachten een rondwandeling maken door het vroegere dorp. Het gedeelte tussen Breukelen en Nieuwersluis noemde men 'De Mennistenhemel', omdat in de zeventiende eeuw rijke doopsgezinde kooplieden uit Amsterdam de buitenplaatsen langs de Rijksstraatweg bewoonden. Zij waren volgelingen van Menno Simons (1496-1561) en werden daarom 'Mennisten' (ook wel 'wederdopers') genoemd. Omdat de bomen langs de weg elkaar met de kruinen raakten, leek het gebied op een kathedraal met een

hemelgewelf. Bovendien voelde het wonen in de prachtige buitenplaatsen als een hemel op aarde.

Er zijn of waren nog andere bijzondere historische plaatsen en gebouwen. Allereerst noem ik het station Nieuwersluis, dat op 18 december 1843 gereed is gekomen. De weg er naar toe was een haast onbegaanbaar pad. Het had met recht "veel voeten in de aarde" om bij het station te komen. De toenmalige bewoner van de buitenplaats Sterreschans, H.J. Doude van Troostwijk, had voor het aanleggen van de spoorlijn Utrecht-Amsterdam een stuk grond verkocht onder voorwaarde dat er een station in Nieuwersluis zou komen, waar iedere langskomende trein moest stoppen. In 1953 is dit recht afgekocht. Kort daarop is het station afgebroken. Alleen een foto herinnert ons nog aan het karakteristieke station. Op 17 mei 1953 om 0.25 uur vertrok de laatste personentrein vanaf het station Nieuwersluis-Loenen. Wij reden naar Breukelen, maar onderweg trokken belhamels driemaal aan de noodrem. Alle

passagiers moesten toen teruglopen naar Nieuwersluis. Mijn spoorkaart van die datum heb ik nog steeds bewaard.

Hotel-Café-Restaurant 'De Kampioen' aan de Rijksstraatweg, thans restaurant 'Het Stoute Soldaatje', was vroeger een bekende pleisterplaats voor reizigers die met de trekschuit tussen Utrecht en Amsterdam reisden. Ook in later tijd legden er pleziervaartuigen, fietsers en wandelaars aan om even aangenaam te verpozen. Het was er altijd een drukke nering, mede omdat het een bondshotel van de A.N.W.B. was. In mijn tijd heeft de brand, die het hotel in de nacht van 7 op 8 mei 1963 in de as legde, diepe indruk gemaakt op de inwoners van Nieuwersluis. Wij woonden er dichtbij, maar we hadden het

De ingang van het vroegere gemeenlandshuis met daarboven de wapenschilden van de Staten van Utrecht en de stad Amsterdam.

geluk dat de wind niet onze kant op woei. De sluis naast 'De Kampioen' was een geliefde plek om naar bootjes te kijken, die hier werden geschut. Het waterpeil tussen de Vecht en het Merwedekanaal verschilde toen ongeveer 30 cm. Nu zijn de waterpeilen gelijk, waardoor de sluis niet meer gebruikt hoeft te worden.

Schuin tegenover 'De Kampioen' naast de klapbrug over de Vecht stond het Gemeenlandshuis, dat van 1672 tot 1689 dienst deed als hervormde kerk. Vanaf 1704 werd het vergaderplaats van de directie van het 'Zanden Jaagpad Breukelen-Ouderkerk', die de trekschuit tussen Utrecht en Amsterdam exploiteerde. Boven de ingang van dit huis bevinden zich nog altijd twee wapenschilden: links dat van de provincie Utrecht en rechts dat van de stad Amsterdam. Tot vorig jaar deed het gebouw dienst als brugwachterswoning.

In mijn tijd werd de klapbrug bediend door het echtpaar Attema. De man stond aan de ene kant, zijn vrouw aan de andere kant om de brug, die met een touw aan een katrol was bevestigd, op te halen en neer te laten. Dat was heel zwaar werk. De nieuwe bredere brug is een aanmerkelijke verbetering voor het verkeer en ook voor de brugwachters. Sinds kort wordt de brug op afstand bediend.

De Koning Willem III-kazerne aan de overkant van de Vecht dateert uit 1877 en is gesticht als een zogenaamde pupillenschool voor een opleiding in militaire dienst. Op de gevel staat: "Trouw tot in den dood, eer aan de wapens". Ik herinner me dat we daar koninginnedag vierden. Voor ons was het één groot feest met spelletjes, limonade en snoep. Later werd de kazerne een gevangenis voor stoute soldaatjes en nu is het een bewaarplaats voor ondeugende dames.

Het fort Nieuwersluis speelde tijdens de mobilisatie 1939-1940 geen rol meer bij de verdediging van ons land. Door de ontwikkelingen in wapentechniek en oorlogvoering had de Nieuwe Hollandse Waterlinie haar betekenis definitief verloren. Na de Tweede Wereldoorlog werd het fort de zetel van de Bescherming Bevolking. Thans is het in beheer van Natuurmonumenten.

De klapbrug over de Vecht met links de kazerne en rechts hotel 'de Kampioen', ca 1920.
(Coll. W. Mooij)

De inundatie van een gebied bij Nieuwersluis en Loenen in 1944 kan ik me nog goed herinneren. Omdat de Engelsen wapens hadden gedropt, die door de Binnenlandse Strijdkrachten (B.S.) waren opgevangen, liet de Duitse bezetter de Mijndense sluis en -dijk vernietigen. De polder en onze boerderij kwam voor ongeveer 50 cm. onder water te staan. Wij mochten tijdelijk het zomerhuis van boer Van de Berg aan de Mijndensedijk nummer 51 betrekken, waar nu Van Selm woont. Met een kano konden wij over het water onze boerderij nog bereiken. Gelukkig waren de koeien al weggevoerd. Voor ons was het een sport om eieren te zoeken, afkomstig van meeuwen die zich daar nestelden. Het land heeft een half jaar onder water gestaan met als gevolg dat het niet direct meer bruikbaar was toen de boeren terugkwamen. Alles moest opnieuw worden ingezaaid. Toch heb ik de oorlog niet als traumatisch ervaren, maar meer als een avontuurlijke periode. Dat ligt natuurlijk aan de leeftijd, waarop ik die heb meegemaakt.

Ben je betrokken geweest bij het verenigings- of kerkelijk leven?

Niet bij het verenigingsleven, wel bij het kerkelijk leven. Wij zijn lid van de hervormde

gemeente in Loenen. Vroeger ben ik op catechisatie en op de jongelingsvereniging in Breukelen geweest.

Heb je hobby's?

Voldoende. Ik kom nog steeds tijd tekort. Vanaf mijn 18de rijd ik motor. In de loop van de tijd heb ik verschillende motoren gehad. De laatste jaren houd ik me bezig met wintersport, watersport, wandelen en fietsen, onder andere in de Lage-Vuursche.

Heb je nog iets toe te voegen?

Het grootste deel van mijn leven bestond uit het leiden van mijn bedrijf. Na het overlijden van mijn eerste vrouw in 1987 heb ik acht jaar lang op mijn dochters gesteund. Zij hielpen mij met van alles. De kinderen wilden niet dat ik mijn bedrijf zou verkopen. In 1995 hebben we in drie maanden tijd een V.O.F. (vennootschap onder firma) opgericht. Ik werd directeur en kreeg twee medevennoten. In 2004 ben ik uit het bedrijf gestapt. Zonder mij draait het nu ook goed, zeker nu het bedrijf is uitgebreid met tuin- en parkmachines.

Riek Arink (interviewwerkgroep)
Hilde de Haan (interviewwerkgroep)
Kees de Kruijter (redactie)